

questa. Marian Vayreda usà *fer àlies*: «Tu, Albert, qu'ets el més castigat, y que jo crec que Déu te castiga per la lley que li tenias quan fèyau *àlies*, y perquè no 'n vares passar els taps quan ho tenias a mà» (*La Punyalada*, XIII, p. 206). Però venint de l'Alta Garrotxa això no s'ha de pendre més que com una ultracorrecció de la pron. local *-ia* > *-i*, car no es veu per quin camí semàntic l'adverbi (o substantiu) *àlies* 'altrament dit', hauria arribat a significar això; no consta bé que s'hagi dit *fer àlia* 'combinar unes coses amb altres' (hapax citat, *DAG.*, de font tèrbola, Careta). —³ Indefensables les etimologies que en proposaren Spitzer i Moll (*AORBB* I, 195; *AlcM*), i en primer lloc ja per raons fonètiques: cast. *landre* 'bossa amagada dins la roba', àr. *ʿiār(a)* 'mesura de grans o líquids', basc *aliana* 'portamonedes rústic'. De més a més aquest ni tan sols es pot dir pròpiament que existeixi (si existís seria diminutiu, potser merament ocasional, d'un primitiu hipotètic **àlia* o **àlio*, però segurament no és ni això aquest hapax de lexicògraf): probablement error de lectura que féu Pouvreau en un *aliana* = *aljaba*. —⁴ Mot molt usat sobretot per *AMAlcover*, vegeu-ne els *exs.* que en citen Spitzer (*Lexik K.*, pp. 13-14; *Misc. Alcover*, 472; *BDLC* XII, 1922, 198), però no creguem que sigui creació recent ni estrictament manacorina, car *Son Mut Aliardo* és una possessió de Lluçmajor (mapa Mascaró 38D9), que ja apareix en el mapa Despuig, S. XVIII, en la forma un poc alterada *Mutliardo*.

Àlias, V. *altre Aliat*, *aliatge*, V. *aliar Alibi*, V. *altre Alibilitat*, V. *aliment Alicàcabi*, etim. correcta en *AlcM* (però cal accentuar com a esdrúixol) *Alicates*, del castellà id. (veg. *DCEC*) *Alicorn*, V. *unicorn (CORN)* *Alic roig*, V. *àguila Alidada* [Lab. 1839], V. *DCEC* ., 130

+ALIDEM, 'certa salsa', probablement de làrab *al-ʿiḍen* 'crida, convocatòria', en el sentit de 'convocació o aplec de condiments diversos'. □ 1.ª doc.: S. XIV.

En realitat no sé que aparegui en altre text que en el *Llibre de Cuina* del S. XIV publicat en el *BSCC* (vol XVI): «si vols fer *alidem* ab ous, ages cebes e juyvert e aygua e sal, e mit-ho a coure, e pica un poch de les cebes ---» (p. 168), «salsa a tota carn de olla; *alidem* ab ous; *alidem* en altra manera; geladia e a carn a ssaluar ---» (p. 160), «ous ferrats; *alidem* ab carn; arròs ---».

La forma del mot, amb article aglutinat, ens orienta cap a l'àrab, on l'arrel *ʿadān* 'anunciar, fer oir' és de pertot i de tots els temps (si bé potser derivada del no menys general *ʿuḍn* 'orella'); en particular està generalitzada la IV forma *ʿādan* «annoncer une chose» des dels més antics escriptors i lexicògrafs d'Orient (Lane; Dozy, *Suppl.* I, 15b) fins a *PALC.*: així mateix *ʿiḍn* «ordre, commandement d'un supérieur»: és clar que en vulgar amb la forma *iḍen* («mandamiento del señor», *PALC.*); tenia en particular accepció religiosa

(*iḍān*), i transcrit *alidén*, amb el sentit de «pregón, convocatoria que se hace en la parte exterior de las mezquitas para que el pueblo acuda a la oración» en les *Leyes de Moros del S. XIV* y *Çunna de Segovia*, del 1462 (*MemHistEsp.* v, 427), i d'ací surt, com a participi actiu, el nom del muetzi (*mu'āḍin*).

La descripció del *L. de Cuina* ens mostra un breu aplec d'ingredients diversos cridats a col·laborar en la cuina morisca; hi ha el pas de *-en* a *-em*, que veiem sovint (*magatzem* < *maḡzin*) com a ultracorrecció de la tendència morisca espontània en sentit oposat (*muqaddām* > *almogatèn*, *ḥaššūm* > *coixó(n)*, etc.); val a dir que a l'especialització dins el sentit culinari degué cooperar la influència d'*alioli* i *aliaigo* (< *oli-i-aigua*), com sigui que hi entraven *oli*, *cebes*, etc.

Aliè, *alienació*, *alienar*, *alienat*, *alienista*, V. *altre Alier* 'defensor de l'abordatge', V. *ala*

ALIFAC, 'malaltia dels cavalls', de l'àr. *al-nāḡaḡ* id., passant per **alnefac* amb assimilació de *ln* en *l* (potser ajudada per la influència d'un mot semblant). □ 1.ª doc.: S. xv, Manescalía de Díeç.

Avui és viu *expt.* amb el sentit ampliat de 'xacra (de les persones i animals)' i més que res en terra valenciana: MGadea, *T. del Xè* II, 21; en una narració popular morellana: «té més anys que un roure, --- està mol treballat i arrastre un carro de *alifacs*», revista *Vallivana*, febr. 1962, p. 3. Pel que fa a la forma *alifaja* que *AlcM* comunica de Sta. Coloma de Queralt i Empordà, no crec que es pugui mirar com a pròpiament catalana: evident castellanisme de veterinari (cast. *alifajes*); el mateix dic d'un *alifasses* que li fou donat a St. Feliu de Pallerols, de la variant cast. *alifaces*. No val la pena d'insistir més en el que dic de l'etimologia en el *DCEC* I, 131 (cf. ALIFAFE II en *DECH*); encara que en àrab general l'article *al-* s'assimilava a una *n-* inicial, amples sectors de l'àrab hispànic prescindien d'aquesta regla.

ALIFARA, 'berenada rústica per celebrar un tracte o una festa', mot català i aragonès d'origen àrab; l'etimologia precisa no és segura, però tenint en compte que abans era una quantitat que es pagava en diners per refermar el tracte en qüestió, afegint-la al preu a manera de propina, és probable que surti (amb assimilació d'una consonant i dissimilació de l'altra) del més antic *alifala*, i aquest, de l'àr. *al-dāḡālu* 'porció que un rep d'alguna cosa, ingrés'. □ 1.ª doc.: doc. de Poblet de 1223.

«Vendimus --- domui beate Marie Populeti, in manu fratri Guillelmi, preceptoris granarum de Tamarito, unam terram --- in termino Tamariti --- et recipimus de vobis fratre Guillelmo, preceptores, precium predictae terre, cum *alifala*, 40 solidos denarios iaquenses» (publ. per Muñoz Rivero, *Paleogr. Diplomática Esp.*, pp. 149 i 384, on cal llegir *alifala* amb fàcil esmena de *abfala*, grafia palesament errada). Ací és, doncs, encara la quantitat que es paga en moneda com a corroboració d'una venda. També és això en